

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЦОВ

Факултет "Производствен и търговски бизнес"
катедра „Икономика и управление на туризма“

ЕЛЕНА ФЕДОРОВНА ЛУКЪЯНОВА

ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА SPA и WELLNESS ТУРИЗМА В РЕПУБЛИКА ЛАТВИЯ

АВТОРЕФЕРАТ

за придобиване на образователна и научна степен "доктор"
Област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“,
професионално направление 3.8. Икономика
докторска програма *Икономика и управление (Туризм)*

Научен ръководител:
доц. д-р Петя Иванова Тонева

СВИЦОВ

2019

Дисертационният труд е обсъден на катедрен съвет и е насочен за защита пред Научно жури от катедра „Икономика и управление на туризма“ при факултет „Производствен и търговски бизнес“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов, в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (Туризъм)“.

Дисертационният труд се състои от увод, изложение в три глави, общи изводи и предложения, списък на използваната литература (32 източника на латиница, 45 на кирилица, 117 интернет ресурси) и 6 приложения. Изложението съдържа основния авторски текст, представен в обем от 261 страници. В основния текст от 230 страници се съдържат 25 фигури и 29 таблици. Броят на публикациите по дисертационния труд е 6.

Авторът е докторант, самостоятелна форма, платено обучение по докторска програма „Икономика и управление (туризъм)“ към катедра „Икономика и управление на туризма“ при факултет „Производствен и търговски бизнес“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 26 август 2019 год. в Заседателна зала „Ректорат“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в сектор „Докторантура и академично израстване“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Научно жури:

1.
2.

Автор: Елена Федоровна Лукьянова

Тема: „Перспективи за развитие на SPA и WELLNESS туризма в Република Латвия“ / „Перспективы развития SPA и WELLNESS туризма в Латвийской Республике“

Тираж:

Отпечатан: 2019 г.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на проблема.

На съвременния етап на общественото развитие актуален става проблема за рекреационния потенциал на туризма, който в най-голяма степен придобива вид на лечебно-оздравителен туризъм. Наблюдаващият се бум на оздравителни и рекреационни услуги във формат SPA и Wellnes поставя нов етап в развитието на туристическата индустрия.

Развитието на лечебно-оздравителния туризъм във формат SPA и Wellnes в балтийските републики е неравномерно. В частност Естония и Литва демонстрират значителни успехи, в същото време латвийския сектор на SPA и Wellnes туризма се сблъсква с редица трудности, обусловени от такива фактори, като несъвършенство на законодателната база, недостатъчно развита инфраструктура, неефективно управление в курортната сфера, високи цени на услугите, недостиг на квалифициран персонал, което снижава конкурентоспособността на Латвийския пазар на лечебно-оздравителни услуги. Към това се отнася и неефективната държавна политика в областта на развитие на този тип туризъм и редица други проблеми.

SPA и Wellnes са относително нови форми на дисерсификация на оздравителния туризъм, въпреки че бързия темп на развитие ги прави глобално явление през последните няколко десетилетия.

Интересът към SPA и Wellnes продължава да расте, а привържениците на този туризъм поставят все по-високи изисквания към качеството на предлаганите продукти. И тук често се проявява разликата между нарастващите очаквания на туристите и реалностите на този пазар в Латвия.

Теоретично може да се каже, че понятията “SPA” и “Wellness” все още не са намерили унифицирано дефиниране, което на практика се изразява в липсата на разбиране на редица въпроси и нерешени проблеми от национален, международен и глобален мащаб. В допълнение, SPA и Wellness туризмът е интегрирано понятие, което включва в себе си два обекта на научен интерес и изследвания, съответно, SPA и Wellness, от една страна, и туризъм от друга. Интердисциплинарният характер на SPA и Wellness туризма води до двоен спектър на научноизследователски интерес.

Липсата на ясно разработена нормативна база, единна научна терминология, опитът в областта на SPA и Wellness туризма, разликата между очакванията на клиента и реалната услуга водят до редица негативни последици, които включват неяснота, какво е SPA-услуга, какво е Wellness- услуга, какво е козметична услуга за красота и т.н.; предоставяне на некачествени услуги на клиента; проблема за защитата на правата на потребителите на услугите SPA и Wellness туризма. Съответно тези проблеми водят до последици не само за потребителите и бизнеса, но и за държавата като такава, тъй като туристическият сектор може да се нарече нещо като визитна картичка на държавата, а състоянието му формира определен имидж на държавата сред чуждестранните туристи.

Освен това има и финансов компонент - бюджетът на страната не получава възможните доходи под формата на приходи от туристическата индустрия, в случая SPA и Wellness туризма. Вътрешният туризъм в тази област не се развива правилно, не е тайна, че много латвийци, например, отиват на SPA и Wellness турове в чужбина, включително в съседните републики - Литва и Естония.

Необходимо е да се въведе концептуална определеност в областта на SPA и Wellness туризма, което е една от изследователските цели на тази дисертация.

За прогресивното развитие на SPA и Wellness сектора на туризма трябва да се разработи добре обмислена стратегия, да се определят цели и задачи, механизми за тяхното решаване на държавно, регионално и общинско ниво, при участие на всички страни в този процес - държавата, местните власти, туристическите организации, образователните институции и бизнеса. Само на базата на реални и заинтересовани в резултат от сътрудничеството субекти е възможно успешно да се развие SPA и Wellness туризма в Латвия.

Работната хипотеза се основава на предположението, че Латвия има необходимите предпоставки за развитието на SPA и Wellness туризма, но за да се гарантира това развитие, е необходимо ефективно сътрудничество на всички заинтересовани страни - държавата, местните власти, професионалните туристически организации, научните и образователните институции и предприемачите.

Обект на изследване в дисертационния труд е един от секторите на туристическата индустрия, а именно SPA и Wellness туризма в Латвия.

Предмет на изследването са националните и международни системи за регулиране на SPA и Wellness туризма, които се проявяват в нормативната уредба относно SPA и Wellness туризма в Латвия; дейността на професионалните организации на глобално, регионално и национално ниво, както и дейността на предприятията в сектора на SPA и Wellness.

Цел на дисертационния труд: Основната цел на изследването е да се определи текущото състояние и перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма в Република Латвия и да се разработят предложения за устойчиво развитие на този сектор на туристическата индустрия.

Реализацията на поставената цел предполага да се решат следните основни **задачи:**

1. Да се извърши проучване на теоретичните аспекти на същността и характеристиките на SPA & Wellness туризма, по-специално:

- проучване на проблемите на терминологията и типологията на лечебно-оздравителния туризъм,

- изследване на основния понятиен апарат на SPA & Wellness туризма

2. Да се изучат методическите подходи при изследване на СПА и уелнес туризма.

3. Проучване на тенденциите в развитието на SPA & Wellness туризма на глобално, европейско и балтийско ниво.

4. Извършване на проучване на SPA & Wellness сектора на туризма в Република Латвия и определяне на перспективите за неговото по-нататъшно развитие, по-специално проучване на съответната регулаторна нормативно-правна рамка, оценка, идентифициране на съществуващите недостатъци и разработване на предложения за тяхното премахване; изследване на регионалните аспекти на развитието на SPA и Wellness туризма; провеждане на бенчмакинг сравнение на естонския СПА хотел «Estonia Resort Hotel & Spa» и латвийския СПА хотел «Baltic Beach Hotel & SPA», оценка на получените резултати.

5. На базата на получените резултатите, да се разработят предложения, насочени към устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия.

Методологическият инструмент, използван за реализация на поставените задачи и постигането на изследователската цел, включва набор от теоретични и емпирични методи на изследване. Приложните методи на изследване намират конкретен израз в използването на историческия, сравнителен и критичен метод, както и методите на наблюдение, индукция и дедукция, които са в основата на теоретичното изследване. Практическата част на изследването се основава на метода на бенчмаркинга.

Изводите, получени в резултат от теоретичното изследване дават представа за общото състояние на сектора на SPA и Wellness туризма, за наличието на проблемни области както днес, така и в бъдеще. Като основен

изследователски метод в третата част на работата авторът избира метода на десктоп (кабинетно) изследване, който се основава на събирането, обработването и анализа на вторичната информация (данните).

В практическата част авторът прилага туристически бенчмаркинг, който е специален набор от методи за изучаване на туристическия сектор на националната икономика като цяло или на конкретен сегмент, в нашия случай сектор SPA и Wellness туризъм, определени региони на държавата, както и конкретни туристически предприятия.

При обработката на получените данни са използвани статистически методи, получените резултати са представени в графична и таблична форма. При писането на работата се използват и методи на маркетингови изследвания, методът на SWOT-анализ.

Научна новост на изследването:

В Латвия темата за перспективите за SPA и Wellness туризма все още не е получила необходимото развитие. В рамките на тази дисертационна работа:

1. Обоснована е необходимостта от допълване на латвийския Закон за туризма, а именно с дефиниции на „медицински туризъм”, „SPA-туризъм”, «Wellness» - туризъм.

2. Актуализирана е необходимостта от усъвършенстване на управленската структура на туристическата индустрия с развитието на сектора „Здравен туризъм“.

3. Проведено е цялостно проучване на регулаторната рамка и държавната политика на Латвия в областта на SPA и Wellness туризъм.

4. За първи път е извършено задълбочено проучване на регионалните програми за развитие на туризма с определена степен на внимание на развитието на SPA и Wellness туризъм.

5. SWOT анализ на сектора на SPA и Wellness туризъм в Латвия.

6. На базата на бенчмаркинг на Estonia Resort Hotel & Spa и Baltic Beach Hotel & SPA, бяха направени препоръки за повишаване на конкурентоспособността на латвийските предприятия в сектора на SPA и Wellness туризма.

7. Предложен е модел за осигуряване на устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия.

Основни положения, застъпени и представени в дисертацията:

1. В Латвия са налице необходимите предпоставки за развитието на SPA и Wellness туризма.

2. Съществуват фактори, които възпрепятстват устойчивото развитие на SPA и Wellness туризма.

3. Успешното развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия зависи от ефективността на взаимодействието на държавните институции, местните власти, предприемачите, професионалните туристически организации, научните и образователните институции.

Теоретическата и практическа значимост на резултатите от изследването се състои в идентифициране и предлагане на решения на някои проблеми, свързани със състоянието и перспективите на развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия. Основните положения на дисертационния труд могат да бъдат приложени при формиране на държавната концепция за развитие на туристическия отрасъл в Латвия, при разработване на регионални програми за развитие на SPA и Wellness туризма.

Теоретичният материал от дисертационното изследване може да се препоръча като учебно-методически материал за студентите от специализация «Мениджмънт на Wellness услугите», обучаващи се по програмата «Управление на предприемаческата дейност в туризма».

Апробация на резултатите от изследването. Основните положения и изводи на дисертационното изследване са представени и обсъждани на

международни научно–практически конференции: Международна научна конференция «Information technologies, management and society» (г.Рига, 2002-2017); 1st International Scientific and Practical Conference «Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness» (Batumi Navigation Teaching University, Батуми, Грузия, 13-14 декември 2018).

Резултатите от дисертационното изследване са представени в международни индексирани списания: *Диалог* (СА „Д.А.Ценов” гр.Свищов); *Economics. Ecology. Socium.* (Institute of Market Problems and Economic-and-Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Odessa, Ukraine); *Information Society Review*, (ISMA, Riga) и сборници от конференции.

Основните разпоредби и препоръки от изследването могат да бъдат използвани в учебните програми на ISMA University, по-специално в разработването на учебния пакет и методологическите препоръки за курсовете: „Мениджмънт на туризма”, „Туризм и хотелиерство”, „Мениджмънт на Wellness услуги”, „Рекреалогия”.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационния труд е структуриран в съответствие с поставената цел, научноизследователските задачи, работната теза, обекта и предмета на изследването и отразява подхода на автора спрямо изследваната тема. Състои се от въведение, три глави, заключение, списък на използваната литература и 6 приложения, с общ обем 261 страници, от които 230 – основен текст, 15 – използвана литература. Списъкът на използваната литература съдържа 194 литературни и онлайн източника. Дисертацията включва 29 таблици, 25 илюстрации, където е представен фактологическия материал.

Съдържанието на дисертацията е структурирано по следния начин:

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

ГЛАВА ПЪРВА.

Изследване на теоретичните аспекти на същността и характеристиките на SPA и Wellness туризма

1.1 Проучване на проблемите на терминологията и типологията на здравния туризъм

1.2 Определяне същността на концепцията за SPA

1.2.1 Проучване на съществуващите подходи за разбиране на понятието SPA

1.2.2 Проучване на съвременното разбиране на същността на SPA и класификацията на SPA -обекти

1.2.3 Специфика и характерни особености на SPA- възстановяването

1.3 Идентифицирайте същността на концепцията за Wellness

1.4 Изследване на теоретичните подходи към понятията за SPA и Wellness - туризма

ОСНОВНИ ИЗВОДИ КЪМ ПЪРВА ГЛАВА

ГЛАВА ВТОРА.

Методологични основи на дисертационното изследване и изследователски методи

2.1 Теоретични методи за изучаване на SPA и Wellnwss туризма

2.2 Методи за експериментално изследване на SPA и Wellnwss туризма

2.3 Емпирични, теоретични или общи логически изследователски методи

2.4 Бенчмаркинг като метод за изследване на перспективите за развитие на SPA и Wellnwss туризма в Латвия

ОСНОВНИ ИЗВОДИ КЪМ ВТОРА ГЛАВА

ГЛАВА ТРЕТА.

Проучване на сектора на SPA и Wellness туризма в Латвия и определяне на перспективите за неговото по-нататъшно развитие

3.1 Проучване на тенденциите в развитието на SPA и Wellness туризма

3.1.1 Глобални тенденции в развитието на SPA и Wellness туризма

3.1.2 Тенденции в развитието на SPA и Wellness туризма в Европейския съюз

- 3.1.3 Тенденции в развитието на SPA и Wellness туризма в балтийските страни
- 3.2 Проучване на SPA и Wellness туризма в Латвия
 - 3.2.1 Регулаторна рамка и държавна политика на Латвия в областта на SPA и Wellness туризма
 - 3.2.2 Регионални аспекти на развитието на SPA и Wellness туризма в Латвия
 - 3.2.3 Анализ на програмните документи на регионалното развитие на туризма
- 3.3 Бенчмаркингovo сравнение на предлаганите услуги в Estonia Resort Hotel & Spa и Baltic Beach Hotel & SPA

ОСНОВНИ ИЗВОДИ КЪМ ТРЕТА ГЛАВА

ОБЩИ ИЗВОДИ. ПРИНОСИ. ПРЕДЛОЖЕНИЯ

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Приложения

III. ОСНОВНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Въведение

В уводната част на дисертационния труд се обосновава значимостта и актуалността на избраната за изследване тема, както и основните научни и практически проблеми. В тази част са формулирани предметът, обектът, тезата, дефинирана е целта, поставени са изследователските въпроси, които са обвързвани със задачите на дисертацията.

Днес се наблюдава бързо нарастване на здравно-рекреационните услуги в SPA и Wellnes сектора. Съседните Естония и Литва демонстрират значителен успех в тази област, докато латвийският сектор на SPA и Wellnes е изправен пред редица трудности, характерен като цяло за местната туристическа индустрия поради фактори като несъвършенството на правната рамка, неефективното управление на курорта, недостатъчно ефективна държавна

политика в областта на развитието на този вид туризъм и редица други проблеми.

Налице е теоретичен проблем, а именно: понятията “SPA” и “Wellness” все още не са получили унифицирана дефиниция, което на практика се отразява в липсата на разбиране на редица въпроси и нерешени проблеми от национален, международен и глобален обхват.

Липсата на ясна разработка на правната рамка, единна научна терминология, опитът в областта на SPA и Wellness туризма, разликата между очакванията на клиентите и реалната услуга водят до редица негативни последици не само за потребителите и бизнеса, но и за самата държава. В крайна сметка, туристическият сектор може да се нарече един вид визитна картичка на държавата, а състоянието му формира определен имидж на държавата сред чуждестранните туристи.

Освен това има финансов компонент - бюджетът на страната не получава възможни доходи под формата на приходи от туристическата индустрия, в случая SPA и Wellness туризма.

Работната хипотеза се основава на предположението, че Латвия има необходимите предпоставки за развитието на SPA и Wellness туризма, но за да се гарантира това развитие, е необходимо ефективно сътрудничество между всички участващи страни - държавата, местните власти, професионалните туристически организации и предприемачите.

Глава 1. Изследване на теоретичните аспекти на същността и характеристиките на SPA и Wellness туризма

В първата глава на дисертационното изследване е направено изследване на проблемите на терминологията и връзката между понятията „здравен туризъм”, „медицински туризъм”, „SPA туризъм” и „Wellness-туризъм”.

Идентифициран е проблемът с пропуските в латвийския закон за туризма и са предложени подходящи дефиниции за премахване на тези пропуски.

1.1 Проучване на проблемите на терминологията и типологията на здравния туризъм

Понастоящем няма еднозначно определение на понятието „здравен туризъм“. И в нормативната уредба, и в кръга на специалистите, както и ежедневно, се използват различни вариации на този термин (лечебен, развлекателен, медицински, рехабилитационен и др.) И съответно в него се вмъква двусмислено съдържание.

На Запад в контекста на здравния туризъм най-често се използват понятията „здравен туризъм“ («health tourism»), „медицински туризъм“ («medical tourism») и „Wellness-туризъм“.

Авторът изследва подходите на различни автори и организации към концепцията за здравен туризъм и класификацията на неговите компоненти, както и на връзката между понятията „здравен туризъм“ и „медицински туризъм“. Проблемите на терминологията са отразени в изследванията на К. Рихтера, С. Хейджофа (Hajioff S.), А.Иккоса (Ikkos A.), С. Мозокиной, А. Ветитнева, С. Константинидеса, К. Полларда, М.Смита и Л.Пучко (Smith M., Puczko L.), М. Муди (Moody M.), D.W. Munro, О.Г.Марченко и др.

Актуалната дефиниция „Health tourism“ се базира на дефиниция, предложена през 2016 г. в работния документ на секретариата на UNWTO / ETC «Exploring Health Tourism» (Implementation of the general programme of work for 2016-2017, 2017). В даденото определение ясно е определено съотношението на понятията „здравен туризъм“ и „медицински туризъм“.

„Здравен туризъм“ е по-широко понятие, „медицински туризъм“ е една от разновидностите на здравния туризъм. Въпреки това липсва единен подход към разбирането на медицинския туризъм.

В същото време експертите са съгласни, че медицинският туризъм и здравният туризъм не са синоними, въпреки че често са объркани и разменяни.

Проблемът с липсата на ясна терминологична сигурност на понятието „медицински туризъм“ води до друг проблем - трудностите при определяне на пазара на услугите на медицинския туризъм.

Трябва да се отбележи, че в латвийската туристическа практика концепцията за „здравен туризъм“ е призната едва в постсъветския период, тъй като в СССР, която включва Латвия, санаториумите и курортите се считат за място за предоставяне на лечебни и здравни туристически услуги и използват определението «санаторно-курортно лечение и отдих».

В „Закона за туризма“ на Латвия е дадено следното определение: „здравният туризъм е вид туризъм, чиято цел е да се подобри общото състояние и самочувствието на организма, профилактика, лечение и рехабилитация чрез използване на природни лечебни ресурси“ (Turisma likums, 2018). Така, тази дефиниция съчетава два туристически елемента - здравни и медицински.

В същото време в закона за туризма няма дефиниция на медицинския туризъм, но този термин е широко използван от специалисти, от пресата, както и от държавните институции. Освен това в Закона за туризма липсва дефиницията за „SPA-туризъм“ и „Wellness-туризъм“. В документите и сайтовете на латвийските туристически обекти, вместо термина „Wellness“, често се използва терминът „labjūte“, което също изисква уточняване.

В обобщение, появата на различни терминологични явления отразява реалностите на съвременния медицински и здравен туризъм, а именно диверсификацията на търсенето на този пазар, което води до появата на все повече нови сегменти и съответно предизвиква проблеми на терминологичния и същински характер на тези сегменти.

1.2 Определяне същността на концепцията за SPA

1.2.1 Проучване на съществуващите подходи за разбиране на понятието SPA

SPA и Wellness туризмът са сравнително нови, но бързо развиващи се направления на здравния туризъм. Повечето експерти в хотелиерската индустрия посочват постоянно увеличаване на броя на съвременните туристи, чиито нужди като незаменим компонент в периода на пътуване включват получаване на здравни и SPA-процедури.

Авторът разглежда основните версии на произхода на термина " SPA": исторически, географски, терминологичен. Въпреки различията в мненията за произхода на термина SPA, всички тези подходи имат отношение към водата. Този термин се използва днес, на първо място, за обобщаване на цяла гама от здравни процедури, свързани с използването на вода от естествени или изкуствени източници, където водата се използва за целенасочени здравни ефекти върху човешкото тяло и този ефект е превантивен в природата, предотвратявайки реализацията на различни здравни рискове. човек. В този контекст се използват комбинации от SPA-услуги, SPA-терапия, SPA-практика, SPA-процедура и др. Второ, този термин се използва за обозначаване на субект, предлагащ SPA продукт, и в този смисъл се използват термините SPA хотели, SPA курорти, SPA салони и др.

Авторът разглежда основните версии на произхода на термина " SPA": исторически, географски, терминологични. Въпреки различията в мненията за произхода на термина SPA, всички тези подходи имат отношение към водата. Този термин се използва днес, на първо място, за обобщаване на цяла гама от здравни процедури, свързани с използването на вода от естествени или изкуствени източници, където водата се използва за целенасочено здравно въздействие върху човешкия организъм, при което този ефект е превантивен, предотвратявайки различни възможни рискове за здравето на човека. В този

контекст се използват комбинации от SPA-услуги, SPA-терапия, SPA-практика, SPA-процедура и др. Второ, този термин се използва за обозначаване на субекта, предлагащ SPA продукт, и в този смисъл се използват термините SPA хотели, SPA курорти, SPA салони и др.

1.2.2 Проучване на съвременното разбиране на същността на SPA и класификацията на SPA-обекти

Днес концепцията за SPA се е разширила до концепцията за модерен курорт и комплекс от услуги, в които всичко е насочено към постигане на релаксация и здравословно отношение към организма. SPA днес обозначава цяла индустрия за красота и здраве.

Фиг. 1.1 Класификация на SPA-обектите в Латвия (Източник: Международна класификация на SPA. Балтийска SPA асоциация, 2018).

Авторът изследва подходите на различни организации и отделни автори към разбирането на същността на SPA, по-специално Международната асоциация на SPA (ISPA), Европейската асоциация на SPA, Асоциацията на SPA в Квебек, Националният стандарт на Руската федерация, ISO 18513, J. Garrow, Smith, МК, Puczko, Л., А. Ветинева, И. Орлова и др.

Въпреки че класификацията на SPA обекти, предложена от ISPA, е приета по целия свят, професионалните SPA асоциации на много страни осъзнаха, че SPA бизнесът има свои собствени “национални особености”, поради което различните страни имат свои критерии за определяне на видовете SPA обекти.

Като цяло можем да заключим, че в Латвия има ясна класификация на SPA обекти, но въпросът за прилагането на класификацията и системата за сертифициране на SPA не е решен, което е необходимо, за да се получи ясна представа за това какви процедури могат да се разглеждат като SPA.

1.2.3 Специфика и характерни особености на SPA- възстановяването

В този раздел авторът провежда проучване на основните SPA технологии, които включват:

- водни процедури,
- балнеопроцедури,
- таласотерапия,
- мануални процедури,
- релаксиращи процедури,
- термопроцедури.

SPA услугите следват пътя на иновационното развитие, появяват се нови видове услуги, вкл. и необичайни, например масаж със змии (Израел), златни маски (Япония), шаманска сауна (Финландия), масаж с бижута (Египет) и т.н.

Именно бързото развитие на SPA-индустрията и появата на нови вариации на SPA-услугите доведоха до факта, че доскоро значението на

минералните води и лечебната кал в развитието на тази индустрия постепенно намаляваше. Това се дължеше на спада в жизнения цикъл на туристическите продукти на класическите европейски „водни” курорти.

През последните години обаче, поради въвеждането на сериозни продуктови и пазарни иновации, ситуацията коренно се промени, което позволи на анализаторите да говорят за възобновяването на ролята на хидро-минералните и кални ресурси при формирането на конкурентоспособността на SPA-предприятия (Тарашкевич А., 2016).

На съвременния етап на развитие на международния пазар на SPA услуги, ресурсите на ландшафтната терапия, климатотерапията и фитотерапията играят също толкова важна роля за формирането на туристически продукт, отколкото ресурсите от кал и хидроминерали. Това се ръководи от концепцията за "свързване със земята" (earthing), насочена към максимално сближаване на развлекателните дейности с естествената природна среда на курортната зона. През 2013 г. „връзката с земята” се превърна в номер едно в SPA индустрията (2013 Trend Report).

В заключение може да се каже, че всяка процедура на водна основа, която обхваща SPA терапията, има определен ефект върху човешкото тяло като цяло или върху отделни органи. Във връзка с това е необходимо да се изясни прилагането на всяка процедура от SPA процедурите, т.е. изключително важно е тези процедури да се извършват от компетентно лице с необходимата квалификация и знания, като се отчита здравословното състояние на ползвателя на SPA.

1.3 Идентифициране същността на концепцията за Wellness

Същността на концепцията за Wellness се разкрива на базата на изучаването на произведенията на автори като как Данн Х. (Dunn H.),

Дж.Трэвис, Х.Мюллер и Л.Кауффман (Muller H., Lanz Kauffman E.), Д. Арделл (Ardell D.B.), Corbin C. B., Pangrazi R. P., П.З. Пилзер, Б.Хетлер и др.

Обобщавайки съществуващите подходи към разбирането на Wellness, можем да направим извода, че Wellness е холистичен (цялостен) подход към здравословния начин на живот, превенция на болестите и попълване на ресурсите за дълголетие. Това е цялостна философия на здравословния начин на живот, която включва редица области:

- медицински преглед и допълнително наблюдение;
- избор на индивидуална диета и правилно хранене, което съответства на физиологичните процеси и етапи на храносмилането;
- детоксикация;
- йога и медитация;
- спа процедури (хидротерапия, таласотерапия, вани, терапия с кал);
- масажи;
- спорт и др.

Въпреки това, почти 40 години след основаването си, Wellness няма една общоприета дефиниция и се обяснява от много хора по различни начини, това е широко понятие, описващо благополучието на човека.

Wellness терминологичните проблеми са отбелязани в материалите за Wellness Tourism Worldwide (WTW) 2011: на някои езици (например финландски, иврит) няма дума за „Wellness“ и тя просто се превежда като „здраве“ (health) или „благополучие“ (well-being). Немската дума „Wohlbefinden“ има точен превод - „благосъстояние“ (well-being), докато „Wohlfühlen“ означава „благополучие“ (well-feeling).

В Италия терминът Wellness е интегриран в италианския език и се използва терминът „benessere“, думата за благополучие (well-being). В Латвия терминът „labjūte“ (добро самочувствие) често се използва заедно с термина Wellness. Въпреки различните варианти на дефиницията на Wellness, всички

автори са съгласни, че става въпрос за състояние на човек, който е проспериращ във всички отношения.

Интерес представлява въпросът за връзката между понятията Wellness и SPA. Може да изглежда, че Wellness и SPA са синоними, но това не е така. SPA е структурен елемент на Wellness.

Както вече беше показано в предишния раздел на дисертационното изследване, основните компоненти на SPA са хидротерапия, таласотерапия, балнеолечение и релаксация. Структурата на Wellness е много по-широка: включва фитнес, естетична козметология, диагностика, SPA, различни начини за подмладяване и забавяне на процеса на стареене, правилно хранене, отказ от лоши навици, позитивно отношение към себе си и другите. Така можем да заключим, че SPA е по-тясна концепция от „Wellness”.

Въпреки разликата в количеството на съдържанието на тези концепции, и Wellness и SPA са фокусирани върху конкретно човешко възприятие на света, което се основава на създаването и конструктивното отношение към своето здраве, което предполага здравословна диета, подходящ начин на живот, редовни физически упражнения, процедури за релаксация, и като цяло насочено да подобри общото състояние на човека, да възстанови не само неговата физическа сила и способности, но и емоционално и интелектуално обогатяване.

Що се отнася до туризма, SPA и Wellness туризмът често се счита за синоним, но и двете от тях са уникални, имат различно значение и се проявяват в различни вариации по света.

1.4 Изследване на теоретичните подходи към понятията за SPA и Wellness -туризма

Анализ на подходите на автори като Н. Тасков, Д. Методиевски, Т.Босков и О.Филипоски Taskov, N., Metodijeski,D., Boskov,T., Filiposki,O., М.Смит и Л.Пучко Smith, M., Puczkó, L., Szromek, A. R., Romaniuk, P., Hadzik, A., Pforr &

Locher, X.Мюллер и Э.Л.Кауфман, Erfurt-Cooper, P., Cooper, M. показваха, че съществуват различия в разбирането на SPA-туризма и Wellness-туризма и как тези две понятия се корелират.

Някои организации, по-специално Global Wellness Institute, включват SPA туризма в Wellness-туризма (GWI, 2017), а авторите на изследването Research for TRAN Committee -Health tourism in the EU: a general investigation (Mainil et al. (2017) разглеждат SPA-туризма като отделен вид здравен туризъм, съчетаващ медицински и немедицински елементи, и по този начин се намира между медицинския туризъм и Wellness туризъм. Въз основа на извършеното изследване авторът предлага следната схема, която разкрива същността и съотношението на компонентите на здравния туризъм.

Фиг. 1.2 Дефиниции на компонентите на здравния туризъм (съставен от автора)

Авторът предлага да се включат тези определения в параграф 1 - „Използвани термини в закона“ – в латвийския закон „За туризма“.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ КЪМ ПЪРВА ГЛАВА

Проучването на проблемите на терминологията и връзката между понятията „здравен туризъм“, „медицински туризъм“, „SPA туризъм“ и „Wellness-туризъм“ разкри проблема с липсата на единен подход към използването на тези термини, както и към разбирането на тяхната същност. Според автора на дисертационното изследване тази ситуация се обяснява с редица фактори, сред които са относителната младост от жизнения цикъл на медицинския, SPA и Wellness туризма, от една страна, и бързото развитие на тези направления на туризма, създавайки ситуация, в която практиката изпреварва движението на теоретичната мисъл от другата страна. Също така трябва да вземете предвид спецификата на историческото, социално-икономическото и културното развитие на различните държави, което също води до различно тълкуване на термините и същността и съответствието на конкретните понятия. Авторът на дисертационното изследване споделя гледната точка, според която медицинският туризъм, SPA туризма и Wellness-туризма са неразделна част от здравния туризъм.

В латвийския Закон за туризма няма дефиниции за „медицински туризъм“, „SPA туризъм“ и „Wellness-туризъм“, вместо тези термини се използват понятията „туризъм за отдих“ и „здравен туризъм“. Според автора на дисертационното изследване тази ситуация показва недостатъчно внимание от страна на държавата към туристическата индустрия в Латвия и нейния потенциал. От своя страна авторът предлага дефинициите на „медицински туризъм“, „SPA-туризъм“ и „Wellness-туризъм“, с които предлага да се допълни латвийския Закон за туризма.

Като цяло може да заключим, че появата на различни терминологични явления отразява реалностите на съвременния медицински и здравен туризъм, а

именно диверсификацията на търсенето на този пазар, което води до появата на все повече нови сегменти, които съответно предизвикват проблеми на терминологичния и същински характер на тези сегменти.

ГЛАВА ВТОРА. Методологични основи на дисертационното изследване и изследователски методи

2.1 Теоретични методи за изучаване на SPA и Wellness туризма

Методологическата основа на дисертационното изследване са теоретични методи на познание, по-специално *диалектическият метод* на Г. Хегел.

Авторът прилага метода *от абстрактното към конкретното*, чиято същност се състои в условното разчленяване на обекта на изследването, описание на неговите свойства с помощта на различни характеристики и понятия, като по този начин обектът на изследването се превръща в набор от абстракции, едностранни дефиниции, след което се възстановява самият обект, неговата гъвкавост и пълнота, но вече в процеса на мислене. Този метод е използван, по-специално, при идентифицирането на същността на SPA и Wellness туризма.

Авторът на дисертационното изследване прилага *системния подход*, включващ анализ и синтез на обекта на управление, в случая сферата на SPA и Wellness туризма, както и управленското решение, взето на държавно ниво. Значението на системния подход към изследването на туризма в момента нараства поради факта, че процесите на глобализация и интеграция на политическото, икономическото, културното и информационното пространство предизвикаха промени в туристическото пространство. Глобализацията докосна туристическия свят, който става все по-обединен, а страните, които го изграждат, стават все по-взаимосвързани и взаимозависими. За да се получи представа за състоянието на туризма в дадена страна и да се оцени това

състояние, е наложително да се вземе предвид състоянието на туризма в други страни и в света като цяло. Съставните елементи на туристическата система са субект, обект и самият процес на туризма. Субект на туристическата система е туристът с неговите нужди, обектът е туристическа територия, която е пространствена характеристика на системата.

Използването на системния подход към изучаването на SPA и Wellness туризма се прояви в изучаването на нуждите и социалните характеристики на туристите, природното и рекреационното пространство, което служи за посрещане на нуждите на туристите и самия процес в туризма, което се отразява, по-специално, върху динамиката на търсенето на SPA и Wellness туризъм и характеризира цикличния характер на развитие на туристическата система. Като част от систематичен подход беше проведено проучване на външната среда на SPA и Wellness туристическия пазар. Като цяло се наблюдаваше условието за разглеждане на отделните явления като елементи на едно цяло.

Като част от системния подход беше проведено проучване на външния пазар на SPA и Wellness туризма. Като цяло се съблюдаваше условието за разглеждане на отделните явления като елементи на едно цяло.

Днес системният подход е най-подходящ и продуктивен за анализа на социално-икономическите проблеми, включително проблемите на туристическия сектор, но не се използва напълно. Въпросите на системното изследване на проблемите на туристическия сектор се изследват и представят от такива автори като Н. И. Кабушкин, А. Д. Чудновский, М. Б. Биржаков, В. И. Азар, В. А. Квартальнов, А. Ю. Александрова, Е. И. Богданова, В. Е. Рохчинн, Е. А. Соболева и пр.

При разработването на хипотезата, авторът прилага метода на *мисления експеримент*. Същността на този метод е да се получат нови или да се тестват съществуващи знания чрез създаване на идеални обекти и тяхното управление в

изкуствено задавани ситуации (Стоцкая, Т.Г., Тихонов, В.А., Гурьянова, А.В., Редникина, В.Е., 2017).

В процеса на работа авторът използва метода на *формализация*, чиято същност се свежда до факта, че мислите, които са различни по своето специфично съдържание, могат да бъдат изразени в една и съща логическа форма. Формализацията е метод за изучаване на обекти чрез изобразяване на тяхната структура и съдържание в символична форма. Прилагането на този метод се осъществява, по-специално, в отразяване на динамиката на туристическия поток в глобален, регионален и национален мащаб под формата на графики и диаграми.

2.2 Методи за експериментално изследване на SPA и Wellnwss туризма

Експерименталните изследователски методи включват методи за наблюдение, моделиране, сравнение и др.

Методът на наблюдение се основава на активен познавателен процес и представлява целенасочена дейност в изучаването на обекта на изследване. Авторът на дисертационното изследване прилага метода на „*статистическото наблюдение*” под формата на систематично събиране на информация за динамиката на SPA и Wellness индустрията като цяло и в частност на туристическия сектор. В третата част на работата авторът избира метода на *desktop (кабинетно) изследване*, който се основава на събирането, обработването и анализа на вторичната информация (данните), като основен изследователски метод.

Този метод, според автора, има редица предимства:

- ✓ относителна скорост на събиране на информация,
- ✓ възможност за проследяване на основните тенденции на световния, регионалния и латвийския пазар на SPA и Wellness туризма,

- ✓ възможност за работа с данни, които авторът не може да получи самостоятелно,
- ✓ възможност да се сравняват данни от няколко източника и по този начин да се идентифицират различни подходи за решаване на проблема.

В същото време авторът е взел предвид недостатъците на кабинетния метод за събиране на данни, които зависят от недостатъците, присъщи на вторичната информация, а именно:

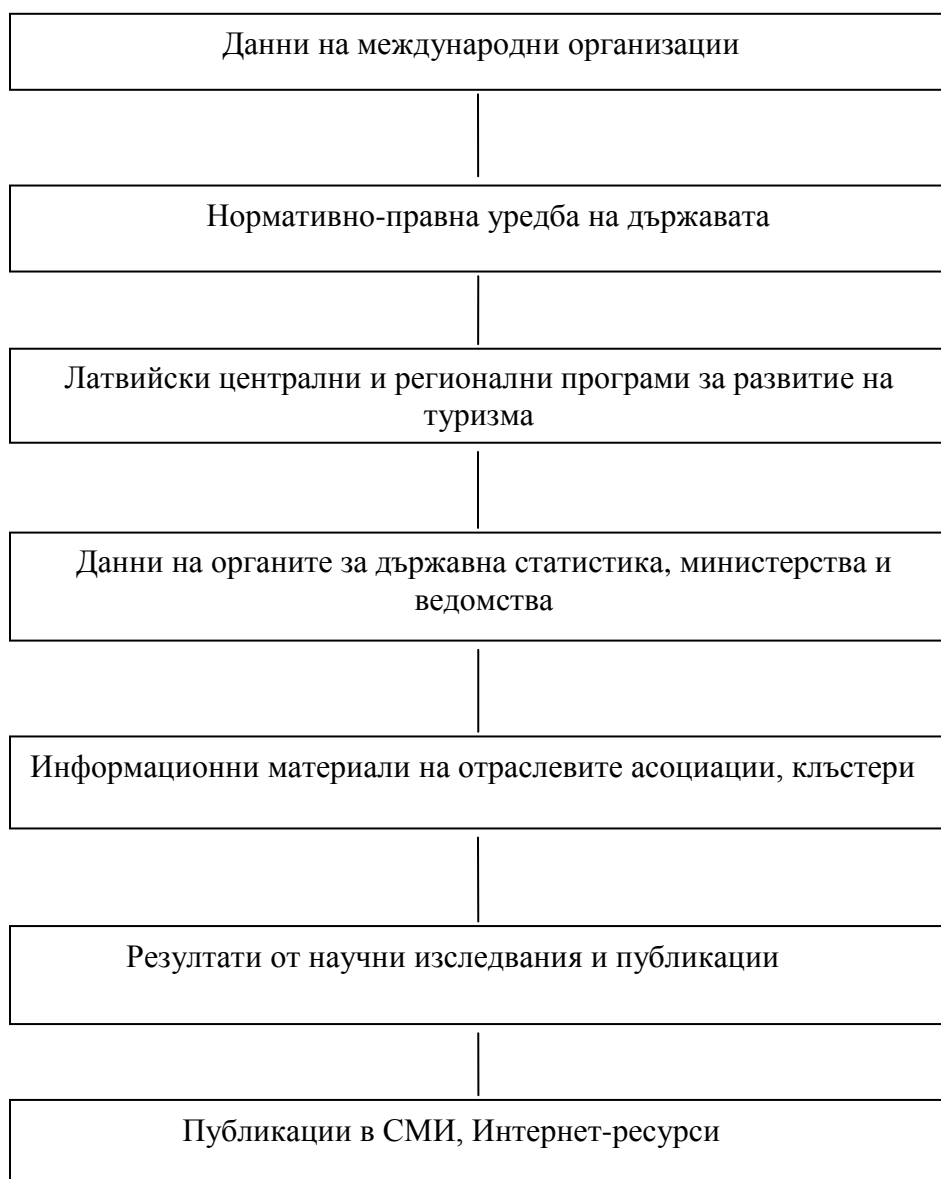
- ✓ непълна информация
- ✓ противоречивост на събраните данни, например, свързани с различни подходи за разбиране на съотношението на SPA и Wellness туризма,
- ✓ остаряла информация,
- ✓ възможни несъответствия на наличните данни.

Авторът използва външни източници на вторична информация.

За изясняване на настоящата ситуация в областта на SPA и Wellness туризма, авторът на дисертационното изследване използва метода на *интервюто* - лична комуникация със заинтересованите страни, по-специално с представители на SPA и Wellness асоциациите на Латвия, ръководители на предприятия, държавни и общински структури с цел изясняване на съществуващите проблеми в развитието на SPA и Wellness туризма.

За най-точно определяне на перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия е необходимо да се направи оценка на съществуващия туристическо-рекреационен потенциал, за което е препоръчително да се използва *методът за оценка на изследванията*, който е представен от три основни вида оценки: медико-биологична, психолого-естетична и технологична.

При изучаването на закономерностите на туристическата индустрия, авторът на дисертационното изследване използва *метод за сравнение* - съпоставяне на характеристиките на два или повече обекта, определяне на разликата между тях или намиране на общото.

Фиг. 2.1. Външни източници на вторична информация (съставено от автора)

2.3 Емпирични, теоретични или общи логически изследователски методи

Към дадената категория методи се отнасят методите на анализ и синтез, индукция и дедукция, метода на абстрахиране, метод на моделиране и др.

Авторът използва метода на **SWOT-анализ** за SPA и Wellnes сектора на туризма в ЕС, включващ анализ на силните и слабите страни, причинени от вътрешни фактори, както и заплахи и възможности, причинени от външни

фактори. Несигурността и субективността на мненията относно перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия и на ниво курортни градове Юрмала и Лиепая са основната причина за провеждане на SWOT анализ. По време на проучването авторът получи информация, въз основа на която е съставен SWOT анализ на SPA и Wellness туризма в Латвия.

Заедно с прилагане на метода на *анализ* в авторът прилага и метод на *синтез*, *дедуктивен метод*, *метода на индукция*.

2.4 Бенчмаркинг като метод за изследване на перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия

SPA и Wellness туризмът като неразделна част от световната туристическа индустрия се развива с бързи темпове, като някои държави стават лидери в това развитие, докато други, които имат доста сериозен потенциал за развитие, все още остават в ролята на догонващи или изоставащи. В този контекст изглежда уместно да се използват съвременни методи за изследване на динамиката на развитието на SPA и Wellness туризма, прогнозиране на неговото по-нататъшно развитие и разработване на програми за подобряване на конкурентоспособността на SPA и Wellness сектора на туризма в Република Латвия. Един от тези методи е бенчмаркинга. Бенчмаркингът като надежден, проверен във времето инструмент отдавна се използва за решаване на подобни проблеми в други сектори на икономиката, което показва възможността за успешно прилагане на методи за бенчмаркинг в туристическата индустрия.

Авторът на дисертацията разработва модел за бенчмаркинг сравнение, който предвижда поетапно прилагане на ~~това~~ емпиричното изследване.

Въз основа на извършения бенчмаркинг, като част от изследователската методология, е направена оценка и са очертани перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия.

Таблица 2.1. Модел на бенчмаркинговото сравнение (съставено от автора)

Етап	Действие
1	Определяне вида бенчмаркинг - международен индустриален бенчмаркинг
2	Определяне целта на бенчмаркинга - повишаване на конкурентоспособността на Baltic Beach Hotel & SPA
3	Избор на партньор по бенчмаркинг - ESTONIA Resort Hotel & Spa
4	Разработка на метрична система (бенчмарки): 1. Външен вид на хотела 2. Капацитет стаи 3. Цени за настаняване 4. Достъп до SPA 5. Допълнителни услуги 6. Обхват на SPA / Wellness услуги 7. Уникални национални SPA / Wellness процедури. 8. Wellness-направления 9. Цени за SPA / Уелнес услуги 10. Отзиви и коментари за хотела 11. Хотелска промоция
5	Определяне по какъв начин ще се получава информация: 1. Сайтове на хотелите 2. Сайтове за резервиране на хотелите (booking.com и др.) 3. Интервю със специалисти в туризма 4. Публикации в Интернет
6	Събиране на данни и сравнение на бенчмаркинг показатели
7	Откриване на пропуски
8	Идентифициране на факторите и процесите, „отговорни” за изоставането на Baltic Beach Hotel & SPA от партньора по бенчмаркинг - ESTONIA Resort Hotel & Spa
9	Разработка на предложения по отстраняване на пропуските, реализацията на които ще позволи да се повиши конкурентоспособността на Baltic Beach Hotel & SPA

ОСНОВНИ ИЗВОДИ КЪМ ВТОРА ГЛАВА

Като основен изследователски метод авторът избира метода на десктоп изследване, който се основава на събирането, обработването и анализа на вторичната информация (данни). Източници на вторични данни са: данни от

международни организации, латвийска нормативна и правна рамка, латвийски централни и регионални програми за развитие на туризма, данни от държавни статистически органи, министерства и ведомства; информационни материали на отраслеви асоциации, туристически клъстери; резултати от научни изследвания и научни публикации, публикации в медиите и интернет.

В практическата част авторът прилага туристически бенчмаркинг, който е специален набор от методи за изучаване на туристическия сектор на националната икономика като цяло или на специфичен сегмент, в нашия случай SPA и Wellness секторът на туризма и определени региони на държавата, както и конкретни туристически предприятия.

Решението на автора да приложи методи за бенчмаркинг за изследване на проблемите и перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма в Република Латвия се дължи по-специално на гъвкавостта на бенчмаркинга за всеки сектор на националната икономика.

От гледна точка на автора на дисертационното изследване, използването на бенчмаркинг като метод за оценка на туристическия сектор на SPA и Wellness в Латвия е напълно оправдано, тъй като позволява:

- сравнително ефективно оценява текущото състояние на сферата на SPA и Wellness туризма;
- анализира основните и второстепенни проблеми, пред които е изправен туризмът като цяло и в частност SPA и Wellness туризма;
- прогнозиране на основните тенденции и перспективи за неговото развитие в бъдеще.

Глава 3. Проучване на сектора на SPA и Wellness туризма в Латвия и определяне на перспективите за неговото по-нататъшно развитие

В трета глава авторът на дисертационното изследване разкрива тенденции в развитието на SPA и Wellness туризма на световно ниво, нивото на

Европейския съюз и нивото на балтийските страни. Акцентът е върху изучаването на SPA и Wellness туризма в Латвия, по-специално, проучване на регулаторната рамка и латвийската държавна политика в областта на SPA и Wellness туризма, регионални аспекти на развитието на SPA и Wellness туризма. Особено внимание се отделя на анализа на регионалните програми за развитие на туризма, за да се определи степента на внимание към развитието на SPA и Wellness туризма. Направен е сравнителен анализ на услугите на Estonia Resort Hotel&Spa и Baltic Beach Hotel & SPA. На базата на проведените изследвания авторът предлага модел, въз основа на който е възможно да се осигури устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия.

3.1 Проучване на тенденциите в развитието на SPA и Wellness туризма

3.1.1 Глобални тенденции в развитието на SPA и Wellness туризма

Липсата на ясни и единни определения на здравния туризъм затруднява включването на здравния туризъм в статистиката на туризма. Това затруднява оценката на значението, ръста, въздействието и последствията на здравния туризъм. Статистиката на Global Wellness Institute за световния Wellness туризъм, представена по-долу, включва и SPA туризъм.

По данни на Global Wellness Institute, световния SPA и Wellness туризъм в 2017 г. се оценява на 639,4 млрд долара. Той представлява бързо развиващ се туристически сегмент, който нараства с 6.5% на годишна база от 2015 до 2017 г. (повече от два пъти по-бързо от туризма като цяло). През 2017 г. пътниците са извършили 830 милиона SPA и Wellness пътувания, което е с 139 милиона повече от 2015 г. (GWI, 2018).

Ръстът се дължи на увеличаване числеността на средната класа в света, нарастващото желание на потребителите да приемат Wellness-начина на живот, нарастващ интерес към пътуванията и увеличената наличност на полети и възможности за пътуване. Сред регионите на света Европа остава дестинация за

най-голям брой SPA и Wellness пътувания - 292 милиона пътувания, по време на които туристите са похарчили 210,8 милиарда долара. В Северна Америка, при 204 милиона пътувания, пътните разходи възлизат на 241,7 милиарда долара. Азиатският пазар на SPA и Wellness-туризма бързо нараства - 258 милиона пътувания, а разходите за туристите са 136,7 милиарда долара. (GWI, 2018).

Основната част от SPA и Wellness туризма се осъществява от вторични SPA и Wellness туристи, които през 2017 г. са осигурили 89% от SPA и Wellness туризма и 86% от разходите. В световен мащаб вътрешните пътувания съставляват 82% от общия брой на SPA и Wellness туристическите пътувания и представляват 65% от общите SPA и Wellness разходи на туристите. Трябва да се отбележи, че чуждестранните SPA и Wellness туристи харчат повече пари, когато пътуват.

Важно е да се отбележи, че SPA и Wellness туризмът открива нови възможности за цялата туристическа индустрия, включително и за хотелиерския бизнес. \$ 639,4 млрд., изразходвани от туристите по света, се разпределя между много сегменти от туристическата индустрия, от храна и настаняване, до различни дейности, екскурзии, пазаруване и други услуги.

Най-бързо растящият пазар за SPA и Wellness туризъм, според прогнозата, ще бъде Азиатско-тихоокеанския регион с прогнозен ръст от 13.0%, а до 2020 г. този регион ще се доближи до европейския и ще стане сериозно предизвикателство за Европа.

3.1.2 Тенденции в развитието на SPA и Wellness туризма в Европейския съюз

ЕС все още е най-посещаваният регион в света, който представлява 40% от всички международни посещения в света. Но този дял постепенно намалява, тъй като годишният ръст на международните пристигания средно в ЕС е по-бавен, отколкото в целия свят (2.7 спрямо 3.9% за периода 2005-2015 г.) (UNWTO, 2016).

Както бе споменато, определянето на размера на всеки от трите пазара в здравния туризъм (т.е. медицински, Wellness и SPA туризъм) в ЕС е затруднено поради ограничените и фрагментирани данни и широкия (и често припокриващ) обхват на определенията, използвани от различни източници и статистически служби. Wellness туризмът преобладава в здравния туризъм в ЕС, като на него се падат между две трети и три четвърти от целия пазар на здравния туризъм (Mainil et al, 2017).

Индустрията на SPA и Wellness туризма в Европа продължава да използва историческите си Wellness активи, като същевременно подобрява своята инфраструктура (SPA, Wellness хотели, курорти и др.) и предлагането на услуги за привличане на съвременния потребител. Европейските правителства и туристическите дестинации се стремят да развият SPA и Wellness туризма, за да диверсифицират своя туристически сектор, да заемат уникална ниша, да намалят сезонността, в някои случаи да се борят с прекомерния туризъм и да донесат повече ползи за местните общности и малкия бизнес.

Повечето европейски страни рекламират някои форми на SPA и Wellness на своите национални туристически уебсайтове, като много от тях подчертават добре развитите и исторически термални ресурси и курорти. Малък, но все още значителен брой страни, включително Латвия, обръщат внимание на развитието на този сектор като част от националните си стратегии за развитие / маркетинг на туризма.

В политиката по отношение на SPA и Wellness има изразено желание за диференциация и автентичност на SPA и Wellness продуктите.

В целия европейски регион SPA пазарът расте със стабилен темп, както и стабилен икономически растеж и нарастващ интерес на потребителите към услугите и дейностите, които отговарят на техния здравословен начин на живот. SPA офертите растат, за да предоставят на клиентите новост, разнообразие и избор. С нарастването на SPA и Wellness туризма, термалните / минералните

извори в цяла Европа се считат за жизненоважен ресурс за туризъм и икономическо развитие.

На европейско ниво (с изключение на Директива 2011/24 / ЕС) няма регулаторна рамка, регулираща сферата на здравния туризъм и неговите компоненти. В същото време Европейската комисия подкрепя проекти, свързани със здравния туризъм, и тези проекти са допустими за финансиране от ЕФРР.

Въз основа на извършения анализ авторът на дисертационното изследване формулира следните **предложения**:

- необходимо е окончателно да се унифицират определенията за здравния туризъм, като се вземат предвид териториалните, културните и езиковите особености;

- в статистиката на туризма (на европейско и на национално ниво) да започне отчитане пътуванията в областта на здравеопазването, като се вземат предвид само пътниците от първичния здравен сектор, за да се получи по-обективна картина на реалното състояние на SPA и Wellness туризма;

- насърчаване на включването на голям брой държави от ЕС в SPA и Wellness услугите в националната система на здравеопазване;

- обединяване на усилията на страните от ЕС за ефективна съвместна промоция на вътрешен Wellness и SPA-туризъм;

- идентифициране на здравния туризъм като един от приоритетните сектори на туристическата индустрия в дадена държава като фактор за преодоляване на сезонността, осигуряване на ръст на регионалната икономика, развитие на вътрешния туризъм;

- предоставяне на допълнителна възможност за финансиране на проекти за здравен туризъм от структурните фондове на ЕС;

- необходимо е да се оценят и минимизират рисковете за околната среда във връзка с развитието на инфраструктурата на здравния туризъм.

3.1.3 Тенденции в развитието на SPA и Wellness туризма в балтийските страни

Този раздел показва, че балтийските страни имат дълга традиция в здравния туризъм. Повече от сто години термалните бани и морски курорти са една от основните забележителности на Балтийско море.

След възстановяването на независимостта през 90-те години на XX век, концепцията за SPA започва активно да се прилага в балтийските републики. Създава се Съюзът на естонските SPA, Литовската национална SPA-асоциация на, а през 2008 г. в Рига се създава Балтийската SPA-асоциация. В балтийските републики започнаха да се формират клъстери на здравния туризъм. Като цяло дейностите на тези клъстери са насочени към повишаване на производителността, насърчаване на иновациите и ефективен маркетинг. Въпреки това, както отбелязва Kinderis, R., & Jucevicius, G. (2013), недостигът на ноу-хау и опит е пречка по този път.

Сравнително непокътнатата природа, чистата околна среда и дългата история на лечебните процедури на открито направиха балтийските страни привлекателни за местни и чуждестранни SPA туристи. Здравният туризъм се превърна в една от съвместните марки за балтийските страни. Стана необходимо да се формира отличителен туристически имидж на балтийските страни. Балтийските страни организираха сътрудничество в областта на насърчаването на туризма, опитвайки се да определят присъствието си на туристическата карта, особено за курортния туризъм.

През 2013 г. бе подписан меморандум за сътрудничество между клъстера на литовския медицински туризъм, клъстера на латвийския здравен туризъм и клъстера за естонския здравен туризъм, в резултат на което беше създаден клъстерът за балтийски здравен туризъм. Този клъстер е създаден за решаване

на редица общи задачи - подобряване на конкурентоспособността на Балтийския регион в областта на услугите за здравен туризъм, разработване на общи стандарти за качеството на предоставяните услуги, обединяване на ресурсите на трите страни за съвместно популяризиране на чуждестранните пазари. Това сътрудничество има неоспорим потенциал. Факторите, насърчаващи сътрудничеството на балтийските страни в областта на здравния туризъм, са:

- географска близост на Литва, Латвия и Естония;
- сходството на климатичните условия;
- общата историческа памет;
- сходството на менталитета;
- ограничеността на вътрешния пазар във всяка от тези страни и в резултат на това доста ниското вътрешно потребление.

При тези условия задачата на сътрудничеството е да се работи заедно за създаване на нови, уникални, нишови предложения от всяка от клъстерните страни и съвместно за насърчаване продуктите на здравния туризъм на балтийските страни към големи пазари като Германия и Обединеното кралство, Русия, Норвегия.

Като цяло може да се заключи, че балтийските страни имат много общи ресурси и традиции, като морски курорти, рехабилитационни центрове, бани, сауни, кални и водни процедури.

Всички тези страни развиват своите курорти и хотели в дестинациите за здравен туризъм. Налице е еволюция от санаторно-курортното лечение, характерно за периода на СССР, към посоката на SPA и Wellness. В допълнение, медицинският туризъм се развива активно. За републиките е характерна и ориентацията към развитие на селски туризъм, в рамките на който се предлагат оздравителни туристически продукти, сред които на първо място е баня с характерни ритуали за баня. Природният и екотуризмът се развиват

активно, като допринасят и за подобряване на физическото и психическото състояние на човека. Тези общи черти предполагат, че съществуват възможности за по-нататъшно успешно сътрудничество в рамките на Балтийския клъстер за здравен туризъм. Освен това дейностите на този клъстер трябва да включват не само развитието на здравния туризъм в региона като цяло, но трябва да се вземат предвид и уникалните характеристики на всяка от трите балтийски държави, въз основа на които всяка от страните ще допринесе за формирането на общ имидж на здравния туризъм в региона на балтийските държави.

Почти незасегнатата природа, изобилието от гори, Балтийско море, наличието на здравни ресурси като термални и минерални води и лечебна кал са общи за всички балтийски страни. Използването на тези ресурси е възможно на базата на курорти, "санаториуми", SPA и Wellness хотели и центрове, рехабилитационни центрове и медицински клиники. В общата посока на SPA и Wellness туризма като една от приоритетните направления на националния туризъм, все пак всяка от балтийските държави трябва да търси свои собствени, специфични направления и продукти, тъй като тези държави от една страна са партньори в промотирането на балтийските републики на международния туристически пазар, а от друга страна, те са сериозни конкуренти. Отличителната оферта ще позволи на съответната страна да увеличи конкурентоспособността си. Тази задача стои пред Латвия, която вече е изправена пред сериозна конкуренция от съседните Естония и Литва.

Динамиката на латвийския индекс на конкурентоспособността на пътуванията и туризма показва намаляване на конкурентоспособността на туристическата индустрия на Латвия на международния пазар. Тези слабости имат отрицателно въздействие върху сектора на здравния туризъм.

Таблица 3.1

Сравнение на факторите по Индекс конкурентоспособност на пътуванията и туризъм в Балтийските страни, 2017 год * (WEF, 2017)

Фактори за оценка	Място на държавата в ранга		
	Латвия	Литва	Естония
Индекс на конкурентоспособността на пътуванията и туризма	54	56	37
Предприемаческа среда	58	53	25
Безопасност и охрана	40	42	15
Здраве и хигиена	16	2	25
Човешки ресурси и пазар на труда	32	31	24
Инфраструктура на информационните и телекомуникационните технологии	38	33	12
Приоритизиране на пътуванията и туризма	79	91	16
Международна откритост	41	40	56
Конкурентоспособност на цените	42	33	52
Екологична устойчивост	13	41	12
Инфраструктура на въздушния транспорт	51	78	53
Наземна и пристанищна инфраструктура	41	32	31
Инфраструктура на туристическите услуги	48	58	22
Природни ресурси	108	121	101
Културни ресурси и бизнес пътувания	98	87	78

* По-ниското число на индекса показва по-висока оценка.

Следователно държавната политика на Латвия по отношение на туризма, включително здравния, е насочена към решаване на проблема с недостатъчната конкурентоспособност на латвийския туристически продукт.

3.2 Проучване на SPA и Wellness туризма в Латвия

3.2.1 Регулаторна рамка и държавна политика на Латвия в областта на SPA и Wellness туризма

В този раздел се прави анализ на латвийския закон „За туризма“ - основният регулаторен акт, регламентиращ обществените отношения, произтичащи от и във връзка с осъществяването на туристически дейности, извършвани на територията на Република Латвия, разкрити са пропуски в този закон, а именно: липсата на дефиниции за “Медицински туризъм”, “ SPA-туризъм”, “ Wellness-туризъм”.

Законът за туризма не регламентира кои туристически обекти предлагат услуги за здравен туризъм. В Закона има само определение на курорт - това е територията, която по начина, определен от този закон, е получила статус „курорт”. За развитието на SPA и Wellness туризма е важен параграф 6 от Закона за туризма в Латвия: "Курорт и присъждане на неговия статут".

Липсата на определения за SPA-туризъм и Wellness-туризъм в закона не означава отсъствие в Латвия на съответните сектори на здравния туризъм и трябва да се отбележи, че те са обект на политиката за подпомагане на туризма. Законът за туризма определя, че планирането на развитието на туризма се осъществява на три основни нива - национално, регионално и на ниво местни власти.

Въпреки че индустрията на SPA & Wellness е динамично развиваща се индустрия, качеството на предлаганите услуги в латвийските съоръжения на тази индустрия не винаги отговаря на очакванията на клиентите. В момента в Латвия няма институции, които да регулират функционирането на SPA и Wellness обектите. През 2008 г. представители на латвийското SPA-училище с помощта на експерти разработиха латвийския стандарт LVS 450. 2008.31.07 "SPA оператори и услуги". Но този стандарт не е внедрен навсякъде. Не е

разработен стандарт за установяване на основните разпоредби и регулаторни изисквания за обекти и оператори на Wellness.

Междувременно стандартите позволяват да се рационализират дейностите в SPA и Wellness индустрията, да се въведе единен понятиен език и да се установят критерии за конкурентоспособност на предприятията, предоставящи въпросните услуги, както и да се насърчи развитието на иновационни дейности в SPA и Wellness-индустрията, включително и в туристическия сектор.

В латвийския Стандарт за професия няма професия „Wellness-специалист“, което е пречка за разработването на подходящи учебни програми в образователните институции на различни нива. Основните цели на развитието на образованието за периода 2014-2020 г. са насочени към решаването на тази задача, като предвиждат насърчаване на сътрудничеството между образователните институции и работодателите, разработване на програми за професионално образование, отговарящи на нуждите на индустрията и стандартите на професиите. Решаването на този проблем ще има положителен ефект върху SPA&Wellness индустрията, включително и на туристическия сегмент.

Целта на латвийската държавна политика в областта на туризма е устойчивото развитие на туризма за сметка на повишаване конкурентоспособността на туристическите продукти на външните пазари.

Главен документ за планиране политиката на туристическия отрасъл е «Основни насоки за развитие на Латвийския туризъм през 2014-2020 г.», въпреки това много от задачите, свързани с туристическата индустрия, са включени в други планови документи, по-специално, „Основни приоритети за насърчаване на износа на латвийски стоки и услуги и привличане на чуждестранни инвестиции за 2013—2019 г.“, „Основни приоритети за екологична политика за 2014-2020 г.“, „Основни насоки за регионална политика

за 2013–2019 г.”, „Основни насоки на политиката за ландшафта за периода 2013–2019 г., „Основни насоки за културна политика за 2014—2020 г., Radošā Latvija (Creative Latvia)”, „Основни насоки за развитие на транспорта през 2014–2020 г.” и "Маркетинг стратегия на латвийския туризъм за 2018–2023 г."

«Основни приоритети за развитие на Латвийския туризъм за периода 2014–2020г.» определя като стратегически следните видове латвийски туризъм:

1. Туризъм MICE (сделки и мероприятия).
2. Здравен туризъм.
3. Природен туризъм.
4. Културен туризъм (Ekonomikas Ministrija, 2014).

Като цяло анализът на основния планов документ на политиката на туристическата индустрия „Основни насоки за развитие на латвийския туризъм за периода 2014–2020 г.” показва, че на държавно ниво е призната важноста на развитието на здравния туризъм, на здравния туризъм се отдава първостепенно внимание наред с други стратегически видове латвийски туризъм, което открива допълнителен достъп до източници на финансиране за този туристически сектор, както и за засилване на насърчаването на здравния туризъм на вътрешния пазар и чуждестранните пазари на Латвия.

Недостатък на документа, от гледна точка на автора на дисертационното изследване, е, че задачите за всеки от съставните елементи на здравния туризъм не са ясно конкретизирани и диференцирани, няма указания за Wellness туризъм, но това може да се обясни с липсата на общо разбиране на терминологията и същността на здравния туризъм.

Важен инструмент на държавната политика по отношение на туристическата индустрия е Клъстерната програма. През 2012 г. е създаден Латвийският клъстер по здравен туризъм, чиято цел е „предлагане на качествени медицински услуги на чуждестранни пациенти и местни жители“ (Latvijas veselības tūrisma klasteris, 2019).

Основните дейности на този клъстер са:

- Съвместни маркетингови дейности;
- Работни срещи, срещи и изложби в чужбина;
- Сътрудничество на предприятията в създаването на цялостно комплексно обслужване в областта на здравния туризъм;
- Създаване на нови и иновативни продукти, които използват лечебни природни продукти от Латвия (клъстер + изследователски институции);
- Сътрудничество между партньорите в клъстера и висшите училища;
- Осигуряване на регулаторна рамка за здравен туризъм (получаване на медицински визи, получаване на статус на курорт и др.).

Проблемите по пътя на успешното развитие на клъстера на здравния туризъм в Латвия са проблемите в статистиката и отчитането, неоформения имидж на Латвия като страна износителка на здравни туристически услуги, неравномерното качество на предоставяните услуги, недостатъчните ресурси за маркетингови дейности в чужбина и др. Като един от приоритетите е идентифицираха необходимостта да се раздели медицината и Wellness.

Здравният туризъм в Латвия е допустим за финансиране от ЕС от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) (Directorate-General for Enterprise and Industry, 2016 г.), тъй като помага за разработването на качествени продукти с висока добавена стойност в нишовите пазари чрез мобилизиране на специфични местни ресурси и насърчаване на интелигентна регионална специализация. Средства за развитие на здравен туризъм, вкл. SPA и Wellness, се отделят от местните власти, а редица дейности се финансират от държавния бюджет.

3.2.2 Регионални аспекти на развитието на SPA и Wellness туризма в Латвия

На базата на анализа на статистическите данни този раздел се показва, че между отделните региони на Латвия е налице изразена пропаст по отношение на привличането на чуждестранни туристи.

Данните показват, че за латвийците, както и за чуждестранните туристи, с най-голяма популярност се ползва Рига, като латвийците са основните потребители на регионалните туристически услуги. Така статистическите данни отразяват съществуващия проблем с привличането на чуждестранни туристи в регионите на Латвия.

Таблица 3.2

Експортна способност на туризма в регионите на Латвия (Tūrisms kopā. Tūrisma attīstības stratēģija sešiem Pierīgas novadiem: Babītes, Jelgavas, Ķekavas, Mārupes, Olaines un Ozolnieku novadam, 2018)

Региони на Латвии	Пропорция при експорта на туризма,%
Рига и Юрмала	83%
Западен Видземе	58%
Курземе	36%
Латгалия	31%
Източен Видземе	28%
Земгале	27%

Важна задача на регионалното развитие е и развитието на вътрешния туризъм.

Отбелязваме следните фактори, които възпрепятстват успешното развитие на регионалния туризъм, както външен, така и вътрешен:

- като цяло предлагането на латвийския туризъм може да бъде оценено като разнообразно, но географски неравномерно представено;

- туристическата индустрия в регионите на Латвия се представя предимно от микро и малки предприятия с ограничени възможности за финансиране и развитие;

- недостатъчно обмислено държавно финансиране на туристическата индустрия, което е разпръснато по своята природа и възвращаемостта на инвестициите не е изцяло преценена;

- не винаги се осъществява необходимата подкрепа и съучастие от органите на самоуправление;

- липсват достатъчно много предложения, насочени към туристи от различни възрасти и интереси, в частност, услугите на SPA&Wellness туризма са слабо представени;

- често се поставя знак за равенство между SPA & Wellness и услугите за лечебни бани.

- недостатъчно оригинални, уникални оферти за туристи, които биха отличили Латвия от други държави;

- Има проблем с качеството на предоставяните туристически услуги;

- неизразително позициониране на регионите;

- липса на информация у потенциалните туристи за туристическите оферти на териториите и регионите на Латвия;

- неразвита транспортна инфраструктура, господство на автомобилния транспорт и др.

Авторът на дисертационното изследване анализира съществуващите предложения за SPA и Wellness туризма в регионите на Латвия въз основа на информация, публикувана на официалните регионални туристически обекти. Анализът доведе до заключението, че няма значително предлагане на SPA и Wellness туризъм в регионите на Латвия. Концентрираното предлагане на тези услуги е в курортния град Юрмала. Въпреки това, трябва да се отбележи, че

официалните сайтове не съдържат всички обекти на SPA и Wellness туризма в регионите.

3.2.3 Анализ на програмните документи за регионалното развитие на туризма и мероприятията по тяхната реализация

Латвия е разделена на четири региона: Видземе (Северна Латвия), където се намира столицата Рига; Курземе (Западна Латвия), Земгале (Южна Латвия) и Латгале (Източна Латвия).

Всеки един от тези региони има свои програмни документи за развитие на туризма, анализът на който позволява да се направи заключение за състоянието и перспективите на SPA и Wellness туризма в съответния регион.

Анализът на програмните документи на регионалното развитие и съществуващата практика разкри следните основни проблеми в развитието на Wellness и SPA туризма в Латвия:

- липса на единство в разбирането на категориите здравен туризъм;
- недостатъчно внимание (понякога липса на внимание) върху развитието на сектора на Wellness и SPA туризма, с изключение на курортния град Юрмала;
- не е установено ефективно взаимодействие между държавните институции, местните власти, университетите, туристическите организации и бизнеса;
- Спешно трябва да се привлекат необходимите инвестиции

Анализът на държавните и регионалните програми, както и дейностите за развитие на Wellness и SPA туризма в Латвия, позволиха да се идентифицират основните задачи, които трябва да бъдат решени:

- Осъзнаване на перспективите за развитието на Wellness и SPA туризма, създаването на ясен единен понятиен апарат,
- Усъвършенстване на правната рамка,
- Идентифициране на перспективни територии за развитие,

- Разработване на нови SPA / Wellness продукти,
- Привличане на чуждестранни и местни инвеститори, както и създаване на нови модерни медицински, рехабилитационни, Wellness и SPA институции.
- Популяризиране на местните природни лечебни средства.
- Редовни пазарни проучвания за идентифициране на търсенето на комплексни продукти на здравния туризъм.
- Създаване на програми в образователните институции на различни нива за обучение на специалисти в областта на здравния туризъм и балнеологията.
- Реконструкция и подобряване на паркове, курорти и вторична инфраструктура.

Анализът на програмните документи и регионалните програми за развитие на туризма показват необходимостта от подобряване на организационната структура на управлението на туристическата индустрия в Латвия. Според автора на дисертационното изследване, като се има предвид определението за стратегически видове туризъм за Латвия, препоръчително е да се създаде сектор за развитие на здравен туризъм в структурата на Държавната агенция за развитие на туризма (TAVA), която да включва два отдела: „SPA и Wellness” и „Медицински туризъм”. В подразделение „SPA и Wellness” е препоръчително да се създадат две работни групи: Работна група по маркетинг и Работна група за развитие на SPA и Wellness продукти.

Обособяването на отделно звено ще увеличи максимално съсредоточаването върху SPA и Wellness туризма като една от приоритетните области във всички аспекти на дейността, включително анализиране на пазара и неговите тенденции на развитие, оценка на ресурсите, идентифициране и прилагане на стратегия за маркетингово развитие, както и създаване и развитие на сътрудничеството на всички участващи страни: държавни структури, местни власти, регионални туристически асоциации, бизнес структури, университети и др.

3.3 Бенчмаркингово сравнение на предлаганите услуги в *Estonia Resort Hotel & Spa* и *Baltic Beach Hotel & SPA*

Особена заплаха за латвийските SPA/Wellness предприятия създава засилената конкуренция от съседните държави. Така в Плана за действие за периода 2018-2020 г. за развитието на туризма в Юрмала се посочва, че конкуренцията на Юрмала в областта на SPA/Wellness услугите е естонският курорт Пярну. В Литва преките конкуренти на Юрмала са курортните градове Паланга, Клайпеда и Друскининкай.

За провеждане на бенчмаркингово сравнение от автора на дисертационното изследване е избран Baltic Beach Hotel & SPA, курортен хотел в Юрмала. За еталон за сравнение бе избран ESTONIA Resort Hotel & Spa, курортен хотел в Пярну.

Изборът на този хотел се обуславя от факта, че през 2018 г. потокът от латвийски туристи, които са отишли на почивка в естонските SPA на курорта Пярну, е нараснал с 21,4% в сравнение с 2017 година. Стратегията за развитие на Юрмала също определя Пярну като най-силния конкурент на Юрмала. Водещото място сред СПА хотелите в Пярну заема ESTONIA Resort Hotel & Spa. Сравнителният бенчмаркинг позволи да се разкрият слабостите на Baltic Beach Hotel & SPA, преди всичко, неконкурентните цени и невъзможността да се предложат уникални SPA / Wellness услуги.

Ценообразуването на услугите за настаняване е негативно повлияно от данъчната политика на латвийската държава. От друга страна, ръководството на хотел BalticBeach трябва също така да засили своите маркетингови дейности, за да представи предложение, което отговаря на нуждите на днешните потребители.

Въз основа на извършеното изследване авторът предлага модел, на основата на който е възможно да се осигури устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия.

Въз основа на извършеното изследване в дисертационната работа са разработени предложения, насочени към прилагането на предложения модел.

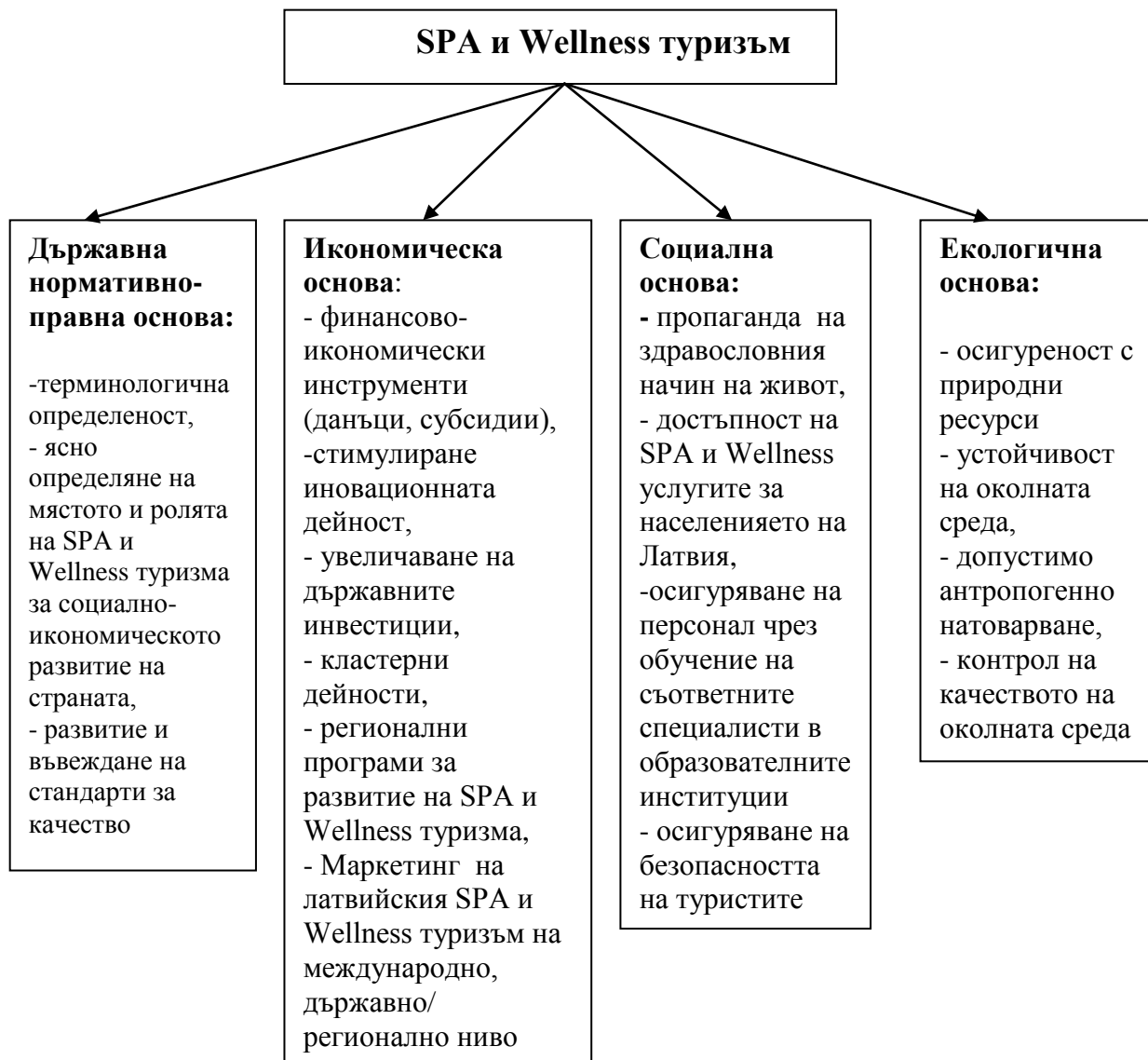

Рис. 3.1 Модел на устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия (разработен от автора)

Предложения на ниво държавна политика

1. Необходимо е да се подобри законодателната рамка. Авторът предлага допълнения към латвийския закон за туризма, а именно разработени дефиниции за „медицински туризъм“, „SPA-туризъм“ и „Wellness-туризъм“.

2. В рамките на държавния бюджет да се отпуснат средства за развитие на приоритетни направления на туризма и съответно на SPA и Wellness туризма.

3. Необходимо е да се формира стимулираща данъчна политика, по-специално да се намали размерът на данъка върху добавената стойност на услугите за настаняване от 12% на 9%, за да се създадат равни условия за конкуренция със съседните Литва и Естония.

4. За предприемачите, които възстановяват курортните съоръжения, да се въведе по-ниска данъчна ставка върху недвижимите имоти - от 0,2 до 1,0 на сто от кадастралната стойност.

5. Авторът предлага усъвършенстван модел на управленската структура на туристическата индустрия в Латвия, който ще позволи да се съсредоточи вниманието върху развитието на SPA и Wellness туризма.

Предложение на мероприятия на ниво местно управление:

1. Общините да обърнат внимание на перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма. Оценка на рекреационния потенциал на територията и ресурсите на общината по отношение на формирането и развитието на SPA и Wellness услугите на туризма

2. Засилване на сътрудничеството между заинтересованите страни - местно самоуправление, предприемачи, Балтийска SPA асоциация, клъстер на здравния туризъм, регионални клъстери, висши учебни заведения за провеждане на съответните маркетингови проучвания, оценка на рекреационния потенциал на съответната територия, създаване на иновативни SPA и Wellness продукти и популяризирането им на целевите пазари.

3. Да се промотира здравословен начин на живот сред жителите на общината.

Предложение на мероприятия на регионално ниво:

1. Засилване на дейността на съществуващите и създаване на нови регионални туристически клъстери, в рамките на които да се осигури маркетинг и развитие на съществуващите SPA и Wellness съоръжения на съответните територии.

2. Идентифициране на уникални, нишови SPA и Wellness продукти, които ще предизвикат в туристите асоциация само с този конкретен регион на Латвия. Постоянно търсене на продуктови иновации.

3. Развиване сътрудничеството с региони на други държави от Европейския съюз, Русия, Беларус, Украйна по отношение на съвместната промоция на SPA и Wellness туризма, обмяна на опит.

Предложение на мероприятия на ниво професионални организации и сдружения:

1. Развитие на клъстер за здравен туризъм, като се обръща повече внимание на сектора на SPA и Wellness туризма.

2. Разработване на единни стандарти за SPA и Wellness услуги.

3. Активизиране на дейностите по популяризиране на латвийския SPA и Wellness туризъм, предлаган на международно ниво, развитие на нови пазари - по-специално азиатски (Казахстан, Узбекистан, Китай и др.).

Предложение на мероприятия на предприемаческо ниво

1. Ясно дефиниране на своя целеви пазар и фокусиране върху него всички маркетингови дейности. Разбиране на факта, че Русия е и ще бъде в обозримо бъдеще един от приоритетните пазари. Активно участие в руски изложби с цел популяризиране на латвийските услуги за SPA и Wellness дестинации на руския пазар.

2. Търсене и внедряване на иновации. За тази цел:

- участие в международни изложения и конгреси.

- засилване на дейностите по предлагане на уникални, национални SPA и Wellness процедури.

Извод по трета глава

Основният извод от тази глава е, че определящият фактор за успеха на развитието на SPA и Wellness туризма в Латвия е осъзнаването на необходимостта и перспективите за развитие на този туристически сектор от

всички заинтересовани страни - държавата, местните власти, туристическите организации, бизнеса и на тази основа формирането на тяхното ефективно сътрудничество да постигнем обща цел - да се превърне Латвия в световно призната дестинация за SPA и Wellness-туризъм.

Общи изводи и предложения

Обобщавайки, може да се направи заключение - има перспектива за успешно развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия, но има значителен кръг от проблеми, които трябва да бъдат решени.

Въз основа на данните, получени в резултат на дисертационното изследване, авторът формулира редица **предложения**, изпълнението на които е необходимо за успешното развитие на латвийския SPA и Wellness туризъм.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Определящият фактор за успеха на развитието на SPA и Wellness туризма в Латвия е осъзнаването на необходимостта и перспективите за развитие на този туристически сектор от всички заинтересовани страни - държавата, местните власти, туристическите организации, бизнеса и на тази основа формирането на тяхното ефективно сътрудничество за постигане на общата цел - превръщане на Латвия в световно призната дестинация за SPA и Wellness туризма. Продължаващото развитие на SPA и Wellness туризма ще има мултиплициращ ефект в икономическо и социално отношение, което ще се прояви в дългосрочен план и ще намери конкретен израз в създаването на благоприятен международен имидж на Латвия като държава, предлагаща висококачествени SPA и Wellness продукти на световния туристически пазар.

IV. НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ РЕЗУЛТАТИ:

A. НАУЧНИ РЕЗУЛТАТИ

1. На базата на теоретичен обзор се обосновава необходимостта от решаване на следните стратегически задачи в областта на SPA и Wellness туризма в Латвия: подобряване на законодателната рамка; подобряване на организационната структура на управлението на туристическата индустрия в Латвия; подобряване на икономическите механизми в областта на туристическата индустрия в Латвия като цяло, и по-специално в секторите на SPA и Wellness туризма; осигуряване на SPA и Wellness туризма с квалифициран персонал.
2. Аргументира се необходимостта от специално внимание към проблемите на регионалното развитие на SPA и Wellness туризма.
3. Разработени са систематизирани решения, насочени към осигуряване и поддържане на конкурентоспособността на латвийския SPA и Wellness туризъм.

B. НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ РЕЗУЛТАТИ

1. Задълбоченото изучаване, синтез, критичен анализ и оценка на основните теоретични концепции водят до обогатяване на съществуващите знания по въпросите на SPA и Wellness туризма.
2. Обоснован и приложен е Бенчмаркингът като метод за проучване на перспективите за развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия.
3. Авторът е разработил модел за устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия.
4. Въз основа на задълбоченото проучване е разработен пакет от препоръки, необходими за успешното развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия, групирани в пет нива: държавно, регионално, местно самоуправление, професионални организации и сдружения, предприемаческо ниво.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИССЕРТАЦИЯТА

Статии в ИНДЕКСИРАНИ И РЕФЕРИРАНИ международни периодични издания без импакт фактор IF (Web of Science) и импакт ранг SJR (Scopus)

1. **Lukjanova, J.** Problems and Trends of Regional Tourism Development in Latvia. *Economics. Ecology. Socium* 2019, 3, p.1-11. ISSN-L: 2616-7107
2. **Е.Лукьянова**, С.Мичуле. Совершенствование ассортимента туристских услуг туристического агентства "MEDKOR", *Information Society Review*, 2017, Volume 10, No.1, <https://www.isma.lv/en/information-society-review/2017>
3. Одинокова Т. Д., **Лукьянова Е.**, Валентина Дьякон. Инновационная активность малых и средних предприятий как фактор экономического роста, сп.Диалог, бр.2, 2018

Доклады на конференции

1. Лукьянова Е., **Одинокова Т. Д.** **Инновации как главный вызов сферы оздоровительного туризма в Латвии/ Innovations as the main challenge in the field of health tourism in Latvia.** Международной Научной Конференции ДИЛЕММЫ/ 19 ноябрь 2018, Варшава, Польша (под печат)
2. **Лукьянова Е.** Стандартизация SPA и WELLNESS услуг как фактор повышения конкурентоспособности латвийского SPA&WELLNESS туризма. *Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13–14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House „Kalmosani”, Georgia. ISBN 978-9941-9622-1-2, pp.180-182*
3. Kseniya Yakovleva, **Jelena Lukjanova.** Challenges and prospects for the development of medical tourism in Latvia. 17th International scientific conference Information Technologies and Management, 25 - 26 April 2019

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ И ДОСТОВЕРНОСТ

на дисертационен труд

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор”, аз, ЕЛЕНА ФЕДОРОВНА ЛУКЪЯНОВА, докторант свободна подготовка, декларирам, че разработеният от мен дисертационен труд на тема „Перспективы развития SPA и WELLNESS туризма в Латвийской Республике”, в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление «Економика», докторская программа Экономика и управление (Туризм), съдържа оригинални резултати и приноси и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.

Резултатите, които са получени, описани и публикувани от други физически и юридически лица, са цитирани в изложението и библиографията по недвусмислен начин.

Представената от автора информация във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и др. съответства на обективната истина.

Резултатите, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно описани в библиографията.

Разработеният от мен дисертационен труд не е представен в друга образователна или научна институция да придобиване на образователна и научна степен „доктор” или научна степен „доктор на науките”.

13.06.2019

/п/

гр. Свищов

/ЕЛЕНА ФЕДОРОВНА ЛУКЪЯНОВА/